

IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS.

IRTA

ÉS A KÖZGAZDASÁGI MINISTER ÁLTAL SZERVEZETT

STATISZTIKAI TANFOLYAMBAN

ELŐADTA

SCHNIERER GYULA,

JOGTUDOR, KÖZ- ÉS VÁLTÓÜGYVÉD, MINISTERI TITKÁR ÉS EGYETEMI MAGÁNTANÁR.

KÖZZÉTESZI

A MINISTERIUM STATISZTIKAI OSZTÁLYA.

PEST, 1869.

KIADJA RÁTH MÓR.

BEVEZETÉS.

Az állam elsőrendű főérdeke kétségtelenül a jogállapot létesítésében és fenntartásában rejlik, mert a jog társadalmi öszlétünk és szükséges kölcsönhatásunk nélkülözhetlen feltétele levén — az egyes ember csakis annak uralma alatt valósíthatja észszéljait, érheti el minden erőinek és képességeinek, egész egyéniségének kifejtését. Épen a jogi rend az, mit az ember az államban mindenek előtt feltalálni kíván, csak a jogok biztosításának áldozza fel ő eredetileg korlátlan külszabadságát.

Mindezeknél fogva világos, hogy a jog feltétlen uralomra van hivatva, és azért kell, hogy ellentéte: a jogtalanság megsemmisítve legyen.

Ezen elven sarkal az állami főhatalom azon szent kötelessége és egyszersmind felhatalmazottsága, mely a jog törvényének teljes foganatosítására, a jogi rendnek minden sértegetések és zavargások elleni védelmezésére terjed. A főhatalomnak e kötelességszerű funciója az igazságszolgáltatást alkotja.

Valamint a főhatalom minden egyes alkatrésze (az ú. n. felségjogok), úgy az igazságszolgáltatás is a működés hármassz alakját tünteti fel: a felügyelés, a törvényhozás és a törvényfoganatosítás vagy végrehajtás alakját.

I. Az igazságszolgáltatás felügyelő hatalma, kiterjedvén az állam összes jogéletére, annak állapotának és minden szükségleteinek kinyomozását czélozza, hogy az ezen értesülés folytán szerzett adatok alapján, úgy a törvényhozás mint a törvénykezés terén a szükséges javítások és reformok életbeléptethessenek. Az államhatalom ezen feladatát jól rendezett igazságszolgáltatási statistika által teljesíti, és ezen feladatát körülvonalozni és lehetőleg legtkéletebb megoldását feltalálni jelen előadások czélja.

II. Az igazságszolgáltatási főhatalom működésének második alakjakép: a törvényhozás jelenkezik, melynek feladata egyrészt a magánjogi viszonyokat elrendező és érvényesítő jogszabályoknak, másrészt pedig azon törvényeknek létrehozására terjeszkedik, melyek a büntető hatalom kezelésére vonatkoznak. A főhatalom ezen nyilvánulási alakjához, az új törvények alkotása, a régiéik megszüntetése és magyarázata tartozik. Alkotmányunk szerint az új törvények alkotása és régiéik megszüntetése az országgyűlést és ő Felségét, a törvény-magyarázat az igazságügyi ministert illeti.

III. Mint az igazságszolgáltatási főhatalom harmadik főalakja: a törvényfoganatosítás vagyis a tulajdonképeni törvénykezés tekintendő.

A törvénykezés lényege a jogi törvény kezelésében, alkalmazásában és foganatosításában áll, — minek következtében rendeltetése: egyrészt a peres magánjogi igények eldöntésére, a sértett magánjogok érvényesítésére és bizonyos jogviszonyok biztosítására és szentesítésére, másrészt pedig a büntettek megtorlására kihat.

E lényeges kettős feladatához képest a törvénykezés két fő-részre, t. i. a polgári (magánjogi) és fenyítő (bűnügyi) törvénykezésre oszlik.

A törvénykezés e két része közötti különbség a magánjogi ügyek és a büntárgyak eltérő lényegében gyökerezvén, csakis ezen külön szempontból lehet magyarázható.

A polgári jogügyekben az ember mint merő magánszemély jelenkezik. A jogélet ezen terén a sértett jogok csak annyiban fognak a sértett javára foganatosíttatni és érvényesíttetni, a menyiben ő azokat foganatosíttatni kívánja. Innét van, hogy a polgári per eldöntésére pusztán formális valóság kerestetik, mely bizonyos peres formák szerint a felek által előállítandó. A felek által nem hozott bizonyítékot, valamint a bírónak alanyi meggyőződése a polgári perben nyomatékkal nem bírnak. A bíró itt azon érdeknélküli személy, ki a per formái szerint szigorúan mérlegezni tartozik: melyik fél tett többet állítmányainak bebizonyítása végett? A polgári per mint magán jogügylet jelenkezik, melyben a jogok megváltoztatnak és ujja megállapíttatnak, és a polgári per épen ezen lényege hozza magával, hogy a bíró által formaliter valónak lesz tartandó az, mit az egyik fél állítván, a másik fél tagadásba nem vett.

Csak egy körzete van a polgári törvénykezésnek, melyre vonatkozólag a birói hatalom a merő tárgyilagossá érdeknélküliség állás-

pontjáról lelép, — ez az ugynevezett önkénytes törvénykezés, nemperes eljárás vagy megelőző törvénykezés. Értjük pedig ez alatt a bírói beavatkozást:

1. Oly jogügyletekbe, melyeknek hatósági közreműködés által oly irány adandó, hogy jogi fennállásuk biztosítva legyen, pl. szerződések, egyoldalú nyilatkozatok, végintézkedések, bizonyítványok, hitelesítések, intések és tiltakozások.

2. Oly eljárást illetőleg, mely által nemperes kiegyenlítések hatósági elismerést és ennek folytán bizonyító erőt nyernek, mint hagyatéki tárgyalások és osztályok, önkénytes becslések és árverések.

3. Bizonyos személyekre, dolgokra és üzletviszonyokra nézve gyakorolandó gondviselés tárgyában. Pl. gyámsági és gondnoksági, hitbizományi, telekkönyvi vagy jelzálogi ügyek, okiratok megsemmisítése, holtta nyilvánítás tárgyában.

A büntető törvénykezés mint a bűntények megtorlására célzó főhatalom gyakorlása, — csak akkor talál helyet, midőn a jogi rend oly mélyenható megsértést szenvedett, melynek kártékony következményei az összességre kihatnak. A közveszélyesség ezen jellegével bírnak pedig azon jogsértések, melyeknek káros hatásai, a polgári per eszközei nevezetesen: a bírói érvénytelenítés, a kártalanításra vagy a kötelezettség teljesítésére célzó kényszer által, meg nem szüntethetők. Hol a jogsértés valamely jószág egyszerű elvételében, illetőleg visszatartoztatásában áll, ott elegendő ha az elégtételi kényszer alkalmaztatik, hol végre oly sértő cselekvény volt elkövetve, mely káros hatást még nem is szült, ott elegendő ha a cselekvény érvénytelenítése (pl. végrendelet elvetése) kimondatik. Mindezen esetekben elégségesek lévén a polgári jog eszközei, a büntetés alkalmazása szükségtelen. Képzeltető azonban számos oly sértés, melyek káros hatásait tényleg többé kipótolni nem lehet (pl. testi sértések) vagy melyek által a közbiztonság és a közforgalomban múlhatatlanul szükséges hiedelem és hűség szenved (pl. lopásoknál és csalásoknál). Az ily esetekben a felforgatott jogállapot, a megzavart jogi egyensúly csak úgy fog (a képzetben) helyre állani — ha a sértőre hasonmenyiségű (nem hasonmóságú — mert az talio volna) roszak a tettesre visszahárulnak, mint a mennyit ő a sértetten elkövetett. Hatása ennek, hogy a sértő és a sértett közti egyensúly ismét helyre áll. Ily sértések az összesség érdekeire vonatkozáván, a bűntények ehez képest oly jogot illetnek, mely nem tartozik az egyes személy rendelkezése alá, hanem melynek fenntartásában az összesség van érdekelve.

A bűnesetek most jellemzett lényege meghatározza egyszerűsmind a fenytő törvénykezés hatáskörét is. Minthogy a mondottakhoz képest a bűnügyek nem tartoznak a közvetlenül sértett személy rendelkezése alá, világos, hogy közötté és a sértő között semmiféle egyezkedésnek helye nincsen, nem is a sértett személytől függhet annak megítélése, mit akar ő valónak tartani. Innét van, hogy a fenytő per anyagi valóság után törekszik.

A törvénykezés főközegei a bíróságok és esküdtisékek; segédközegei az ügyvédek, közjegyzők és hites tolmácsok vagy fordítók.

KSH Könyvtár

I. A bírósági szervezet.

1861. évben a cs. kir. bíróságok megszüntetvén, a régi alkotmányos törvényszékek, a mennyire a változott viszonyok azt megengedték, nagyobbrészt előbbi illetőségükkel visszaállítottak *).

Visszaállított a királyi kuria és pedig:

a) A hétszemélyes Tábla mint Magyarország legfőbb ítélő törvényszéke és egyedüli felebbviteli **) legfőbb bírósága az ország-bíró elnöklete alatt 31 hétszemélynökkel, kik két, szükség esetében három tanácsban üléseznek. Egy külön váltóosztálya három előadó tagból áll.

Erdélyre nézve 1868. évi január 1-je óta a hétszemélyes táblának egy külön osztálya gyakorolja az összes polgári és büntügyekben a legfőbb birói hatóságot, mely osztály egy külön alelnök alatt 6 köz- és 3 segéd-bíróból áll.

b) A királyi ítélő Tábla, mely mint elsőbíróság bünyfenyítő ügyekben és pedig felségsértési és hűtlenségi valamint pénzhamisi-

---

*) Az osztrák rendszer alatt két külön szervezés léptetett életbe. Az első Magyarországra nézve 1849. évi november 3-án, Erdélyre nézve pedig csak 1852. évi november 1-jén lett kihirdetve. Mely szervezése szerint járásbíróságok elébe tartoztak az összes 500 frton túl nem haladó ügyek. A nagyobb értékű perekben azonban az országos törvényszékek voltak illetékesek. A felebbezés a járásbíróságoktól az országos törvényszékekhez, onnan a kerületi főtörvényszékekhez indított. Legmagasabb forum pedig a bécsi legfőbb és semmisítő törvényszék volt.

A második szervezés 1853. évben történt, mely szerint a magyar korona országaira nézve a legfőbb törvényszéknek külön tanácsán kívül, 8 országos főtörvényszék felállított. Ezen főtörvényszékeknek az országos törvényszékek, nagyobb hatáskörrel, megye- vagy kerületi törvényszékek mint tisztán elsőbíróságok, azonkívül a csekélyebb ügyekre nézve városilag kiküldött és vegyes szolgabírói és járási hivatalok voltak alárendelve.

**) 1848 előtt a jászok és kunok pereikre nézve mint legfőbb törvényszék a nádoriszék működött, valamint urbéri sommás visszahelyezési perekben és gyámi ügyekben a kir. udvari kancellária is.

tási esetekben; polgári ügyekben, nagyobb hatalmaskodási, becsületvesztési, továbbá a végrendelet belső kellékek hiánya miatti elvetése, azoknak valamint a szerződéseknek és kötéseknek magyarázata, mindezeknek csalás, erőszak, félelem, tévedés közbejötté miatti érvénytelenítése végetti perekben, továbbá két megye közti határban történt erőszakossági perekben és összekötött zálognak részbeni kiváltása iránti perekben ítél. Mint másodbiróság a kerületi tábláktól, megyetörvényszékektől, szab. kir. és rendezett tanácsú városoktól hozzá felebbezett perekben jár el. Mint harmadbiróság a szabad kerületek és megyetörvényszékek által másodbiróságilag eldöntött pereket felülvizsgálja.

A legujabb létszám szerint alkalmazva van: a kir. személynök elnöklete alatt, két főpap, két táblai báró, az alnádor, alországbiró, országbirói ítélő mester, a kir. ügyek igazgatója, 41 rendes és 16 szám feletti kir. táblai bíró, 18 segédelőadó és tanácsitkár és 25 fogalmazó *).

c) A váltófeltörvényszék, mely mint másodbiróság a váltó- és csőd-ügyekben valamint a váltókövetelés folytán foganatosított végrehajtási esetekben határoz.

Mint elsőbiróság működik a 4 kerületi kir. tábla **) oly osztály-, örökösödési és összekötött zálogkiváltási perekben, melyeknél a per tárgya több megyében fekszik, nem különben nagyobb összegű adóssági perekben és a szerződés teljesítése iránti ügyekben.

Ezen kerületi táblák megszüntetése a legujabb törvény által már ki van mondva.

A többi részint polgári részint bünyfenyitő ügyekben illetékes bíróságok:

1) A megyetörvényszékek, melyek jelenleg állandóan és rendszeren alkalmazott bírákkal, rendszerint egy alispán elnöklete alatt működnek. És pedig ítélnek mint elsőbiróságok nagyobb értékű polgári és bünyfenyitő perekben, árva- és telekkönyvi ügyekben valamint a protestans házasságok válóperekben. Mint másodbiróságok határoznak a szolgabirói és alispáni széktől oda felebbezett perekben valamint a rendezett tanácsú városok által eldöntött és felebbezett sommás perekben.

*) Az 1848 előtti létszám a személynökön, főpapokon, táblai bárókon, nádori és országbirói helyetteseken kívül csak két érseki, 4 királyi és 6 szám fölötti ülnököt és egy bányaugyi előadót mutat.

**) A dunáninneni: Nagyszombatban, a dunántúli: Kőszegen, a tiszáninneni: Eperjesen, és a tiszántúli: Debreczenben (előbb Nagyváradon).

2) A szab. kir. városok törvényszékei, melyek a polgári és bűnügyi perekon kívül, még az árva- és telekkönyvi ügyekben is eljárnak, és a városi főbiró elnöklete alatt több tanácsokból állanak *).

3) A jász-kún kerületi kapitányi székek, a 16 szepesi és a hajdú városok tartományi széke valamint a nagykikindai szabad kerület birósága bünyfenyitő perekben és az egyes városok által eldöntött és felebbezett polgári perekben mint másodbiróságok ítélnék **).

Tisztán magánjogi ügyekben ítélnék :

a) A községi biró két előljárával együtt csekély tárgyú sommás szóbeli eljárás alá tartozó személyes keresetekben 12 forint erejeig.

b) A szolgabiró esküdtársával 200 frtig terjedő személyes sommás keresetekben, bérleti és haszonbérleti csekélyebb perekben, és sommás visszahelyezési perekben, ha a fél a pert ott kívánja indítani. Hagyatéki és árvaügyekben a közbenjárás és az előleges biztosítási lépések megtétele szinte a szolgabirót illeti, valamint kihágási esetekben az ítélethozás is.

c) Az alispáni szék, mely az alispánból, a szolgabiróból és esküdtársából áll, az arányosítási, urbéri, határjárási, és ha a felperes úgy akarja a sommás visszahelyezési perekben jár el. Felebbezési forum ugy a szolgabirói mint az alispáni székre nézve a megyei törvényszék ***).

d) A rendezett tanácsú, a 16 szepesi, a 6 hajdú és a jászkún városok mint elsőbiróságok magánjogi perekben ítélnék.

*) A szab. kir. városok törvényszékei által eldöntött polgári ügyekre nézve 1848 előtt két külön felebbezési forum létezett. Némelyekre nézve a személynöki — másokra nézve a tárnoki szék. Az előbbi a kir. személynökből és több általa kinevezett biróból állott és a hozzáutasított városokra nézve az utolsó forum vala; az utóbbit a tárnok és az illető városok kiküldöttjei képezték és 300 frton felüli perek még a hétszemélyes táblához voltak felebbezhetők.

**) Az 1848 előtti birói szervezetben a legalsóbb helyet az uriszékek foglaltak el, a melyek jobbágyok közti peres ügyekben, egyszerű urbéri ügyekben és fenyitő perekben is ítélték. Az uriszék állott egy táblabiróból mint elnökből, két jogtudó ülnökből, a járási szolgabiróból és esküdtársából, továbbá a megyei tisztii ügyészből és egy jegyzőből.

***) 1848 előtt ugy a szolgabirói valamint az alispáni széknek sokkal nagyobb hatásköre volt. A szolgabiró a nemesek és azon nemnemesek ügyeiben járt el, kiknek földesurai uriszéket nem tartottak, és pedig osztály-, örökösödési, zálog-, adóssági és hasonló természetű perekben 3000 frt. tőkeösszegig. Az alispán illetősége 12000 frtot túl nem haladó adóssági, több járásban fekvő vagyonra vonatkozó osztály-örökösödési és zálogügyekre terjedt.

Külön causalis bíróságok :

1. Kereskedelmi és váltóügyekben a 6 magyarországi váltótörvényszék (t. i. a pesti, debreczeni, pozsonyi, aradi, eperjesi és sopronyi).

2. Bányatörvényekben az ideiglenes bányabíróságok (Budán, Besztercebányán, Lőcsén, Nagybányán és Oraviczán), mindegyik egy elnökkel, egy előadóval és egy bányakönyvvezetővel. Az Erdélyi id. bányatörvényszék Abrudbányáról Zalathnára helyeztetett át.

3. A szentszékek vagyis püspöki és érseki törvényszékek, melyek egyházi, kegyuri, eljegyzési, házassági (meg vegyes házassági) perekben, a hamis eskü tényálladéka, a végrendeleteknek külső kellékek miatti érvénytelenítése fölött ítélnék. A felebbvitel az érseki, onnan (kivéve a kalocsai érsekséget) a primatialis és a pápailag kirendelt szentszékhez intéztetik. A görög-keleti egyházban a házassági perek a püspöki consistorium által elsőbíróságilag, másodbíróságilag a karloviczi, illetőleg a román metropolita által döntetnek el *).

4. Sajtóvétségekben esküdtszékek állítottak fel, és pedig Pesten, Debreczenben, Eperjesen, Kőszegen és Nagyszombatban. Az ítélő bíróság áll egy elnökből és két ülnökből.

Horvát- és Tótország részére mint legfőbb törvényszék 1862. évi ápril 9-én egy külön hétszemélyes Tábla lön felállítva, mely a bán vagy albán elnöklete alatt 3 ülnökből áll. Másodfolyamodási bíróság a báni tábla. Alatta állnak a megyetörvényszékek (t. i. a zágrábi, eszéki, varasdi, fumei, kőrösi, pozsegai és vukovári). A csekélyebb ügyekben szolgabírák és városi törvényszékek ítélnék. A fumei megyetörvényszéket a tengerjogi biráskodás illeti.

Erdélyre nézve a legfőbb forumot a magyar hétszemélyes táblának fentemlített erdélyi osztálya képezi.

Másodbíróságilag ítélnék :

1. A magyar- és székelyföld területére nézve a marosvásárhelyi kir. ítélő tábla, egy elnökkel, egy alelnökkel, 13 rendes és 2 pótbíróval. A kiváltságlevelek érvényére, valamint a kir. adományból folyó perekre nézve e kir. tábla elsőbíróságilag is ítél.

2. A szászok területére nézve a nagyszombeni főtörvényszék a szász nemzet ispánjának elnöklete alatt 5 főtörvényszéki tanácsossal.

Elsőfolyamodásilag jár el : a magyar és székelyföldön 11 megyei, 5 székelyszéki, 2 vidéki és 24 városi törvényszék, valamint

*) A zsidó házassági ügyek azelőtt a rabbi ítélőszékéhez, most azonban a rendes bíróságokhoz tartoznak.

ceskélyebb értékű ügyekben 73 egyesbiróság. A szászok területén 11 városi és széki tanács, valamint ceskély értékű ügyekben 15 egyesbíró működik *).

Az urbéri viszonyok rendezése az 1868. évi február 28. kelt legf. elhatározás alapján felállított 8 urbéri törvényszékre (a kolozsvári, m.-vásárhelyi, csík-szeredai, szepsi-szt.-györgyi, fogarasi, dévai, nagy-enyedi és deézsi) van bízva.

Jelentékeny változás a birói szervezet körül az 1868. LIV. t. cz. által kihirdetett polgári törvénykezési rendtartás által eszközöltetik.

Elvképen kimondatik ezen törvényczikkben, hogy a másodfolyamodású biráskodás mindenütt az elsőfolyamodástól elválasztandó. Semmiségi esetek megbirálására a magyar királyi curia alkatrészét képező semmitőszék állittatik fel, melyhez a semmiségi esetekre vonatkozó panaszok minden forumtól egyenesen felterjesztendők.

---

*) Az 1852. évi új szervezésig Erdélyben a főkormányzók egyszersmind a legmagasabb birói forum is volt. Ezenkívül az országgyűlés hűtlenségi esetekben volt ítélelhozási joggal felruházva. A többi erdélyi bíróságok a nemzeti terület szerint különbözők voltak, nevezetesen :

A) A magyaroknál és székeknél :

Mint másodbiróság a marosvásárhelyi kir. ítélő tábla.

Elsőbiróságok :

a) polgári és bünyenyítő ügyekben :

1. Az uriszékek a magyarországi uriszékekhez hasonló szervezettel.

2. A megyékbe keblezett szabad helységek törvényszékai.

3. A taxalis helyek tanácsai.

4. A megyei és vidéki fiúrszék (sedriae filiales) a földesúri hatóság alá nem tartozó jobbágyság bünyenyítő és polgári ügyeire nézve.

5. A megyei vagy vidéki derékszék (congregationes sive sedriae generales sive marcales) a nemeseknek bünyenyítő és nagyobb polgári ügyeikre nézve a főispán, főkirálybíró vagy főkapitány elnöklete alatt.

b) Kizárólag polgári törvényszék :

6. Az alszék (sedriae partiales) a nemesek közti 100 frtot meg nem haladó perekre nézve.

B) A szászoknál :

A szász nemzeti egyetem, mely a szász gróf (vagy ispán) elnöklete alatt 22 választott tagból állván, mint felebbezési forum a szász városoktól és székektől felvitt perekben, elsőbiróságilag pedig a különböző kerületek közti határperekben döntött. A szászok bünyenyítő ügyekben a felülvizsgálatot a kir. kormányzók gyakorolta.

Alsőbiróságok voltak a szászoknál : a székek és kerületek birói, kiktől a felebbezés a szék vagy kerület magistratusához, onnan pedig nemzeti egyetemhez intéztetett.

Mint első bíróságok a törvény hatályba léptétől működendnek :

1. Szab. k. és rendezett tanácsu városokban :

sommás perekben a városi bíró vagy helyettese, rendes perekben a városi törvényszék.

2. Megyékben :

sommás ügyekben a szolgabíró esküdttársával, rendes perekben a megyei törvényszék.

3. A jáász-kún-, hajdú- és szepesi kerületekben :

sommás ügyekben a városi bíró vagy helyettese, rendes perekben a városi és a kerületi törvényszék.

3. A kikindai kerületben :

sommás ügyekben a kerületi főbíró vagy helyettese, rendes perekben a kerületi törvényszék.

Nem rendezett tanácsu városokban és falusi hözségekben a községi bíróság a helybeli bíróból vagy törvénybíróból, illetőleg hadnagyból, egy esküdtből és a jegyzőből áll, mely bíróság 30 frt értéket meg nem haladó személyes keresetekre illetékes.

A vásári bíróság az országos és hetivásárok ideje alatt a vásári üzletből keletkezett kérdésekben ítél és sz. k. városokban egy elnökből, két bíróból s egy jegyzőkönyvvezetőből, a községekben az illető járási szolgabíróból és esküdtből, végre azon községekben, melyek sommás eljárás alá tartozó ügyekre nézve bírászkodási joggal bírnak, a bíróból és jegyzőkönyvvezetőből állanak.

A másodbíróságot a királyi ítélő Tábla gyakorolja :

a) Pesten azon területre nézve, melyre a pesti királyi ítélő tábla hatásköre eddig is kiterjedt;

b) Marosvásárhelyen, azon területre nézve, melyre a marosvásárhelyi királyi Tábla és a szebeni főtörvényszék hatásköre eddig kiterjedt.

A legfőbb bírói hatóságot mind a két királyi ítélő Tábla egész területére nézve „magyar királyi curia“ név alatt a legfőbb törvényszék gyakorolja Pesten.

Ezen bíróság egyik osztálya a semmiségi esetekben mint semmisítő törvényszék, másik osztálya pedig az érdemleges kérdésekre nézve mint harmadfolyamodási ítélőszék határoz.

A kerületi táblák megszüntetnek, és teendői a megyei és városi törvényszékekre mennek át.

A róm.-latin- és görög szertartású katolikusok, úgy szintén a keleti egyházi, valamint a mindkét felekezeti evangélikusok és unitariusok jelenleg fennálló egyházi törvényszékerei illetősége alá ézentúl a házassági, illetőleg vegyes házassági perek, és ezek is

csak annyiban tartoznak, a mennyiben a házassági kötelék érvényességét és az ideiglenes elválást vagy a végképi felbontást tárgyazzák. Minden egyéb a házassági viszonyokból származható peres kérdések, melyekre nézve eddig az egyházi törvényszékek ítéltek, jelesül a születés törvényességének kérdése, a perlekedő házastársak között a gyermekek tartása, és a házassági elválásból felmerülhető vagyoni követelések iránti keresetek, nem különben a végrendeletek külkellékeit illető perek s hamis eskü tényálladékának megállapítása ezentúl a sz. k. városi, megyei vagy kerületi bíróságokhoz tartoznak.

Az urbéri ügyek továbbá is az eddigi bíróságokhoz tartoznak, a felebbvitel a kir. Táblákhoz terjesztendő.

A váltó- és kereskedelmi ügyekben az első folyamodású bíróságok az eddigiek maradnak, másodfolyamodásilag a kir. váltófeltörvényszék, illetőleg a marosvásárhelyi kir. ítélő Tábla, harmadbíróságilag a m. kir. curia mint harmadfolyamodású ítélőszék ítél.

A kir. bányabíróságok első és további fokozatokban s a jelen illetőségű körrel továbbá is fennhagyatnak.

Az igazságszolgáltatás segédközegei: az ügyvédek, közjegyzők és hites tolmácsok.

Noha a magyar korona országaiban ügykedő ügyvédek száma nehezen kitudható, mert számos oly jogász is bír ügyvédi diplomával, ki jelenleg az ügyvédséget általában nem, vagy csak mellékfoglalatoságaként gyakorolja, a legújabb adatok szerint a magyar állam területén összesen 3268 ügyvéd működik, és pedig Magyarországon Budapesten kívül 2450, Budapesten 550, Erdélyben 120, Horvátországban 148, holott Ausztriában csak 977 ügyvéd van kimutatva. Tehát Magyarországon az ügyvédek száma aránylag négyszer nagyobb mint Ausztriában.

Különbség tétetik nálunk a köz- és váltóügyvédek közt. Az utóbbiak a váltófeltörvényszék előtt még külön vizsgálatot tesznek a váltó- és kereskedelmi jogból, és kinyert külön oklevelük alapján a váltótörvényszékek előtti ügyködésre feljogosítvák.

Ügyvédi kamarák vagy testületek nálunk eddig nem léteznek. Ezeknek helyét némileg pótolják az újabb időben alakult ügyvédi egyletek. Első helyen említendő az 1867. év óta fennálló budapesti ügyvédi egylet, melynek czélja az ügyvédi testület megillető erkölcsi hitel és tekintély fenntartása, tudományos képzettségének előmozdítása, a jog- és államtani ismeretek fejlesztése és terjesztése, különösen a hazai törvénykezés terén felmerült jogkérdések fejtegetése; a törvénykezési hiányok feletti véleményezés;

a czélszerűnek mutatkozó javaslatok törvényszabta módokon és helyeken előterjesztése, és ekkép egyleti közreműködés a hazai jogélet egységes fejlesztésére és javítására; végre a betegség vagy egyéb szerencsétlenség által sújtott és megszorult egyleti tagoknak, ezeknek özvegyeinek és árváinak segélyezése; szóval, az ügyvédi testület társadalmi összes érdekeinek előmozdítása. Eszközül arra a következők használtak: a tagképességi feltételek szigorú alkalmazása, az ügyvédi kar érdekében való alkalmi felszólalások, jog- és államtudományi értekezések s vitatkozások, időközi közlöny megállapítása, szakkönyvtár gyűjtése és szakfolyóiratok járatása, segélypénztár alapítása és az illetőknek segélyezése.

Hasonló egyletek alakultak Kassán, Nagyváradon, Debreczenben, Aradon, Sopronyban és Szabadkán.

Erdélyben az ügyvédi oklevelet a jogtanfolyam és az elméleti vizsgálatok sikeres befejezése és két évi gyakornokoskodás után az erdélyi kir. táblánál, illetőleg a nagyszebeni főtörvényszéknél lehet elnyerni.

Igen díszes feladat jutott minden országban az ügynevezett hiteles személyeknek és helyeknek. A hiteles helyek mint papi testületek és a hiteles személyek mint magas állású államférfiak ezentúl a közönségnek nem állhatnak úgy mindennap szolgálatára és így ezen intézmény túlélte magát.

A közjegyzői intézmény, mely a legtöbb mívelt nemzetnél igen czélszerűnek mutatkozott, hazánkban 1858. évi február 7-én be lett hozva, azonban részint törvénytelen behozatali módja miatt, részint azért, mert hibás szervezete folytán az ügyvédi teendők egy része a közjegyzők által gyakoroltatott, ellenszenvre talált, és honi intézményeink és törvényeink visszaállításával meg lett szüntetve.

A közjegyzők újbóli behozatala szinte egyike azon óhajtasoknak, melyet minden mívelt jogász kebelében táplál, és ha azok akár-mily elnevezés alatt behozatnának, a nem peres eljárás minden teendőit (a gyámi és telekkönyvi ügyeket kivéve) kizárólag az említett közegre lehetne bízni.

Általában véve az újabb tudomány egyik követelménye oda terjed, hogy a bíróságok csak tisztán a peres kérdések eldöntésével foglalkozzanak; mindazon teendők tehát, melyek nem szorosan a per eldöntéséhez tartoznak, a bíróságoktól elveendőek és külön közegekre bízandók.

Ily segédközegek gyanánt, a közjegyzőkön kívül, ismerjük még a békebirák intézményét, mely abban áll, hogy a per indítását megelőző egyezségi kísérlet ily békebiró által eszközöltessék.

Ha békebíró, jogtudó és köztekintélyben álló férfi, felvilágosítás, tanácsadás által és azon bizodalom folytán, melynek örvend, sok pernek elejét vetheti. Ezen intézménynek honosítása tehát igen czélszerű volna.

A bíró feladata megszűnt, mihelyest a formális igazság kiderítetett, azaz, midőn a per jogérvényesen el van döntve. De a bírói határozatnak fogamatot is kell szereznii, — az ítéletet végrehajtani.

E végett a francia törvényhozás külön megbízható egyéneket mint végrehajtókat állított fel. Nálunk azonban eddigelé még minden bíróság maga végzi határozatainak fogatosítását.

A hites tolmácsok és fordítók intézménye oly polyglott országban mint a miénk, égető szükségét képez, de még eddig nem léptetett életbe.

II. Magánjogi statistika.

Az igazságszolgáltatási statistika, midőn az igazságszolgáltatás fő- és segédközegeiről említést tett, figyelmét azon adatok gyűjtésére és összehasonlítására is tartozik fordítani, melyek az igazságszolgáltatás gyakorlására vonatkoznak és melyekből a jogállapot teljesebb vagy hiányosabb elérését tükrözik vissza és leginkább képesebb a nép erkölcsi állapotát kimutatni.

Ilyenmü statistikai adatok gyűjtésére nálunk eddig kevés gond fordított. 1854. évben a bűnügyi, 1857. évben a magánjogi statistika terén történtek ugyan kísérletek és az akkor kidolgozott táblázatok rendesen kitöltettek és összeállítottak, de az alkotmányos bíróságok visszaállítására után ezen kimutatások összeállítása egészen elmaradt.

Feladatunkat tehát egyelőre csak az által tartom teljesítendőnek, ha kimutatom, mily adatok azok, melyek anyagi és szellemi fejlődésünkre nézve közgazdászati és erkölcsi szempontból érdekel birnak, és mily módon lehetne azokat legegyszerűbben és legcélszerűbben gyűjteni és összeállítani.

Ezen statistikai adatok közt vannak olyanok, melyek az egész igazságügyre vonatkoznak, és olyanok, melyek egyes ágaira nézve birnak érdekel.

Az általános adatok közt szerepelnek: a bírósági kerület kiterjedése, lakosságának száma, nemzetisége és nyelve.

A magánjogi peres ügyeknél pedig következő adatok birnak érdekel:

A kereset vagyis azon beadvány, mely által a jogában sértett fél panaszát a bíró elébe terjeszti. A keresetek a per tárgya szerint osztályozhatók, és pedig személyes jogokból és dologi jogokból eredők. Az első kategóriából legnagyobb figyelmet érdemelnek a házasságválási és az atyaság elismerése iránti keresetek, miután mind a kettőből a nép erkölcsi állapotjára nézve fontos következ-

tetések vonhatók. A magyar jog azonban a törvénytelen atyát gyermekének tartására nem kötelezvé, nálunk szoros értelemben vett atyasági keresetek ismeretlenek, helyüket azonban a törvénytelen anya által csábítója ellen indítható kárpótlási keresetek pótolják.

A kölcsönből származó (az egyenes adós vagy jótálló és kezes ellen intézhető) keresetek az összeg szerint osztályozandók, és pedig 200 frton alól, 200—500 frtig, 500—1000 frtig, 1000—10.000 frtig és 10.000 frton felüli keresetekre.

Következnek azután a dologi keresetek, melyek megint valamely ingó vagy ingatlan dolog tulajdonára vonatkoznak. Ezeknek egy külön nemét a sommás visszahelyezési ügyek képezik, midőn t. i. a birtokállapot önkényüleg megzavartatván, csupán az eddigi békés birtok helyreállítása vétettek czélba. Ily keresetek nagyobb száma a népnek erőszakos birtokháborításra és önbíráskodásra való hajlamát mutatja.

Az örökösödési keresetek szaporodtából az anyagi jognak az öröklés körüli szabályok czélszerűtlenségére lehet fontos következtetéseket vonni.

A benyújtott keresetek vagy elutasítatnak, pl. feltűnő illetéktelenség okából, vagy azok további tárgyalás alapjául vétetnek. Az előbbi módon elintézett keresetek külön kimutatandók és az érdemleges tárgyalás alá került perekből levonandók.

A birói határozat vagy egyezség vagy makacsság, az az a kellőleg megidézett fél elmaradása, vagy végre befejezett tárgyalás*) alapján hozatik.

*) Az érdemleges tárgyalások vagy szóbeli vagy írásbeli eljárás szerint folynak. Helyén van itt azon újabb irányt felemlíteni, mely a perrendtartás fejlődését jellemzi. Iparkodnak ugyanis az újabb törvényhozások a polgári perrendet a formalismus azon salakjaitól tisztítani, melyek az írásbeliség, az együttlegességi elv (Eventualitätsmaxime) és az előadói rendszer kinövéseiképp hozzá ragadtak, és a perrendet azon egyszerű elvre visszavezetni, hogy mind a peres felek, mind azoknak tanúi közvetlenül az ítélő bíróság által hallgattassanak ki, úgy hogy a bíró közvetlenül nyerje azon benyomásokat, melyekre határozatát alapítja. Ez a közvetlenség elve, melynek szükséges alapfeltétele a szorosan vett szóbeliség, melylyel azonban mint üdvös kísérő a nyilvánosság jár.

Nálunk eddig a szóbeliség mint sommás és rendes szerepel ugyan, de az első csak csekélyebb ügyeknél alkalmaztatik, a másik pedig nem más mint írásbeli eljárás, mert a felek vagy képviselői maguk írják a tárgyalási jegyzőkönyvet, és az ítélő bíró csak az előadó szájából hallja a tényálladék mivoltát. A jelenleg divatozó rendszer harmadik eljárás neme az írásbeli, mely a rendes szóbelitől csak annyiban különbözik, hogy az iratváltások lassabban folynak és bíróság utján közöltnak az ellenféllel.

Az egyezségek száma a népnek józanabb felfogására és békeséges hajlamára, de egyszersmind a perrendtartási szabályok helyes voltára valamint a birói tekintély befolyására mutat. De célszerűeknek azon egyezségek sem mondhatók, melyeknél a bíró hatalmával és befolyásával visszaélvén, az általa kigondolt egyezséget csak azért hajlandó a felekre rá kényszeríteni, hogy ő az ítélelhozás fáradságától kiméltessék.

A végig tárgyalat és ítélettel eldöntött pereknél fontos tudni, valjon meddig tartott a per folyama, és valjon fel- vagy alperes részére döntetett az el, vagy pedig a tárgyalás hiányos volta miatt újabb tárgyalás rendeltetett-e?

Az osztrák statisztikai igazgatóság által közzé tett táblázatok egyedül a beadványok számát, az egyezséggel, makacssággal vagy elutasító végzéssel és érdemleges ítélettel befejezett peres ügyeket mutatják ki.

A peres tárgyalások száma nálunk igen nagy.

Ugyanis 1864. évben 591.726, 1865. évben 781.690 volt, és e szerint az előbbeni évben minden 25-ik, az utóbbiban minden 20-ik lakosra esett egy per.

Egyezséggel nálunk aránylag háromszor kevesebb per fejeztetik be mint Ausztriában, mely körülmény az ügyvédek nagy számának tulajdonítható. Ugyanis egyezséggel fejeztetett be 1864. évben 106.071 per, tehát a peres ügyek 18%-je, 1865. évben 125.262 per, tehát a pereknek 16%-je.

Az eljárás módját illetőleg szóbeli (sommás és rendes) eljárás utján fejeztetett be:

	1864. évben	%	1865. évben	%
	195.654	77	191.327	78
írásbeli tárgyalás utján	13.118	5	12.327	5
makacsságból	44.141	18	43.128	17

Megjegyzendő ezen adatok ellenében, hogy Ausztriában az összes perek több mint fele része makacsságból intéztetik el.

A hátralékban maradt tárgyalások nálunk 1864. évben az összes tárgyalások 5%-jét, 1865. évben 6,3%-jét tette és hogy ezen

---

Az új perrendtartás szerint sommás és rendes eljárás létezik. Az első szóbeli és a bíróság előtt foly, ez csak csekélyebb értékű ügyeknél alkalmaztatik és a másodbíróság nem közvetlen benyomás, hanem az elsőbíróságnál felvett jegyzőkönyv alapján íté. A másik, t. i. a rendes eljárás, írásbeli, csak hogy nem úgy mint jelenleg a bíróság utján közöltenek az iratok, hanem a pertárnok előtt cseréltetnek ki. Ha a felek megegyeznek és bizonyos a törvény által meghatározott esetekben is, a felek szóváltásait jegyzőkönyvbe írhatják.

kedvezőtlen arány még mindég növekedik. A nemzetiségek egyenjogúságáról szóló 1868: XLIV. t. cz. a feleknek, kik ügyvédek által nem képviseltetnek, megengedtetvén, hogy a pert saját anyanyelvükön tárgyalhatják, a nem-magyar nyelven folytatott perek számát is ki kellene mutatni.

Egy része a polgári peres eljárásnak eddig statistikai szempontból egészen elhanyagoltatott. Értem a végrehajtásokat, melyek közzgazdászati szempontból igen fontosak. E téren első helyen a személy ellen intézett végrehajtások kimutatandók. Hasonlóképen a vagyona vezetett végrehajtásoknál kitüntetendő, valjon az ingó vagy ingatlan vagyon ellen intéztettek, mely osztálya a birtokosoknak leginkább sújtott azokkal, és mily összegek voltak azok, melyek miatt foglalások és eladások eszközöltettek?

A csőd nem más mint általános végrehajtás, mely által a bukottak egész vagyona a hitelezőknek átadatik és bizonyos törvényes rend és arány szerint köztük felosztatik. Statistikai adatok eddig csak két irányban gyűjtettek. Nevezetesen az évenként nyitott csődök száma, melyből a vagyoni, kereskedelmi és hitelviszonyokat meg lehet itélni, valamint az évenként befejezett és a még függőben maradt csődtárgyalások. Ez utóbbi szám nálunk igen kedvezőtlennek mutatkozik, mi leginkább a csődeljárás hiányosságának tulajdonítandó, úgy hogy bizvást lehet állítani, miszerint a nyitott csődeknek legalább 70%-tólja maradt függőben, és a 30 év óta folyamatban lévő csődtárgyalások nem igen tartoznak a ritkaságok közé.

Azonban nem csupán ezen két irányban kellene a csődöket figyelemmel kísérni, hanem vannak a közzgazdászat szempontjából a csődre vonatkozólag még más fontos adatok. Szemügyre kell ugyanis venni: mely polgári osztályokhoz tartozott a bukottak nagyobb része, és így azokat kereskedőkre és iparosokra, nagy- és kisbirtokosokra, magán- és okleveles személyekre (orvosok, ügyvédek és mérnökök) fel kellene osztani és egyenként kimutatni. A csőd minősége tekintetében olyanokat meg kellene különböztetni, melyeknél a vagyoni állapot activ azoktól, melyeknél a leltár szerint vagyonihiány mutatkozik. Azonkívül a hitelezők által szenvedett követelési veszteség átlagos százalék aránya szerint szinte figyelemre méltó momentum. A befejezett csődöknél ki kellene mutatni, valjon azok egyesség, t. i. a követelések leengedésével vagy valóságos felosztás által szüntettek meg.

A nemperes eljárás egyik főrésze az, mely a hagyaték tárgyalásár a vonatkozik. Ott, hol rendes hagyatéki tárgyalás divato-

zik, mint nálunk 1854-től fogva egész 1861. évig, ki lehet mutatni hány haláleset lett a bíróságok által felvéve, mennyi ily eset intéz- tetett el vagyonihiány miatt, a tovább tárgyalt hagyatékoknál hány esetben végrendelet alapján, hány esetben szerződési vagy törvé- nyes örökösödés alapján tárgyalatott a hagyaték és hányszor indít- tatott ellenkező nyilatkozatok miatt örökösödési per; végre meddig tartott a hagyatéki tárgyalás?

Mindezekre jelenlegi hagyatéki eljárásunknál biztos felele- tet nem lehet várni, mert jelenlegi hagyatéki eljárásunk szerint a bíróság a hagyatéki ügybe csak akkor avatkozik, mikor kiskorúak, gondnokoltak és távollévők vannak érdekelve, vagy midőn az örö- kösök nem tudván megegyezni, vitás jogaik elhatározása végett a bírósághoz folyamodnak. Világos ebből, hogy mindazon esetek, midőn önjogu örökösök maguk közt végzik a hagyaték elosztását, nem jutnak a hatóság tudomására. Csupán telekkönyvezett ingat- lanoknál vagy bejegyzett követeléseknél tartoznak az örökösök öröklési jogukat a birtokbíróság előtt igazolni és átíratási engedélyt kieszközölni. Ily esetek kimutatása azonban a telekkönyvi statistika feladata.

Alig van az államnak diszesebb feladata, mint a mely szerint hivatva van azokat pártfogolni, a kik gyenge kor vagy lelki, vagy testi fogyatkozás miatt ügyeiket maguk elintézni, jogaikra és érde- keikre felvigyázni képtelenek.

A gyámi és gondnoksági esetek a hatóság szoros felügye- lete alatt állván, ezeknél az érdekekkel bíró mozzanatok kimutatása lehetséges. E téren eddig csak a gyámságra és gondnokságra vonat- kozó beadványok számát és azoknak elintézését vagy függőben létét mutatták ki. Ily kimutatások azonban korántsem kielégíthetők. Célravezető helyesebb kimutatások úgy volnának berendezendők, hogy minden hatóság kerületében először a gyámság alatt lévő kis- korúak és gondnokság alattiak száma, az utóbbiaknál a gondnokság oka : tékozlás, elmebetegség, ismeretlen tartózkodás stb. kimuta- tandó. Továbbá vajlon azok köz- vagy egyes gyámok, vagy gond- nokok által képviseltetnek? vajlon ingatlan, ingó vagyonnal, pénz- beli tőkével bírnak? vagy egészen vagyontalanok? mikép kezelte- tik a pénzbeli árvavagyon? mennyit tesz annak összege, mennyit annak jövedelme? mi fordítottatott a gyámoltak és gondnokoltak tartására, végre mennyi gyámság megszűnt? és pedig a nagykorúság elértével, nagykorúsítás, a leányok férjhez menetele és a gondnokság meg- szüntetése által. Mennyi árvavagyon szolgáltatott ki azoknak, kik

ily módon önjoguságukat elérték, hány árva vagy gondnokolt halt meg egy év alatt?

A telekkönyvek tárgyát az összes ingatlanok és az azokra bejegyzett dologi jogok képezvén, senki sem fogja tagadni, mily fontos az államra nézve a telekkönyvi statistika. A kormánynak, a tudománynak és általában az egész országnak felette szükséges tudni, mennyivel szaporodott az ingatlanok közforgalma a szabad kézből és kényszerült eladások, a terhelések és a terhek kitörlése. Ebből azután biztosan meg lehet itélni a földérték növekedését, a hitel szilárdítását, a kamatláb változását, általában az ország vagyoni állapotát*).

Rendes hitellekkönyvek hazánkban nem keletkezettek addig, míg 1862. évben az ősiségi, zálog és adományi rendszer meg nem szüntetett. A jelzett időpontig a követelések biztosítása az úgynevezett magyar zálog, vagyis antichresis által eszközöltetett, mely azért kedveltetett, mert a jószág természetbeni átadása folytán az adós a kamatfizetéssel nem törődött és beállható szerencsésebb pénzvizonyok esetére a visszaválthatás reményét mindég táplálhatta. Már a mult században belátták a törvényhozók, hogy ily módon biztos jelzálogi hitelre nem lehet szert tenni. Azért is az 1723. : 107. t. cikkben rendeltetett, hogy a megyékben és városokban nyilvános betáblázási lajstromok, úgy mint azok ő Felsége többi tartományaiban léteznek, szerkesztessenek és vezettessenek, melyek szerint a jogelsőbség jövődöben megítélendő lesz. Ezen törvény hiányos lévén és csak csöđ esetére adván elsőbbséget, késöbben az 1840. : 21. t. cz. által hozatott be a kor igényeinek inkább megfelelő betáblázási eljárás. A szabad királyi városokban különös betáblázást kimutató és a tulajdonjogot is igazoló telekkönyvek szerkesztettek. A megyékben egyelőre az általános betáblázások fennmaradtak, kimondatván azonban, hogy a betáblázott terhek az ingatlanok új birtokosaira is általmennek.

Midőn az 1852. évi november 29-én kelt ősiségi nyiltparancs által azon akadályok eltávolítottak, melyek az országnak rendsze-

---

*) Az európai államokban létező nyilvánkönyvek két rendszerét különböztet-hetjük meg; jelzálogi könyvek, melyek csupán a jelzálogok elsőbbségét mutatják, az általuk terhelt ingatlanra való tekintet nélkül, és telekkönyvek, melyek nem csak a zálogjogot, de a tulajdont és más dologi jogokat is biztosítanak. Az utóbbiak a nyilvánosság (publicitas) és különzés vagy külön terhelés (specialitas) elveire fektetvén, egyedül felelnek meg az ingatlan hitel követelményeinek. Németország a telekkönyvek hazája, de Franciaország és Anglia törvényhozási is tettek a legutóbbi évtizedekben fontos lépéseket ezen elvek teljes érvényesítése felé.

res telekkönyvek szerkesztése iránt nyilvánult közóhajának ellentállottak, a kormány több czélszerűtlen kísérlet után végre 1853. évben rendes telekkönyvek szerkesztéséhez fogott.

A telekkönyvek szerkesztése az ország különféle részeiben megkezdett helyszínelése által vétetett foganatba.

E végett az egyes községekbe helyszínelő bizottmányok küldettek ki, melyek az egyes birtokosoknak ingatlanait folyó szám szerint felvett ügynevezett telekjegyzőkönyvekbe iktatták. A helyszínelési munkálatok alapjáúl rendszerint az adómunkálatok szolgáltak, csak ott, hol ezek feltűnően hiányosak voltak vagy későbbben tagosítás eszközöltetett, vagy ezen tagosítási munkálatok vagy pedig az illetők bemondása szerint történt a telekkönyvi felvétel.

Peres birtok vagy tulajdon viszonyok eldöntésébe a bizottmány nem avatkozott, és csak a tényleges birtokost vette fel, a kiigazítást és a peres kérdések eldöntését a későbbben alakított telekkönyvi hatóságnak hagyván fenn.

Az ily módon felvett telekkönyvek három lapból állottak. A birtokállási (vagy A-) lap-, a tulajdon- (vagy B-) lap- és a terhek (vagy C-) lapjából. A birtokállási lapra egyelőre minden egy birtokost illető összes községben lévő vagyona jegyeztetett és pedig telekkönyvi jószágtestek szerint. Ezek vagy több egy egészet képező részletekből (parcellákból) vagy egyes különálló parcellákból állanak. A jószágtestek első osztályába tartoznak a nemesi birtokok, a puszták, az urbéri telkek, a zsellértelkek és a polgári házak a hozzá tartozó földekkel. Ezek római számokkal jelölve (I, II, III stb.) jegyeztettek be. A különálló egyes parcellákhoz tartoznak a szőlők, maradék- és irtványföldek, füzeskertek stb., melyek együttvéve + jegy alatt jegyeztettek be, mi azt jelenti, hogy minden ezen jegy alá foglalt parcella különálló, külön eladható és terhelhető jószágtestet képez.

A felvett telekjegyzőkönyvek a birtokosok és egy községi választmány előtt felolvastatván hitelesítették. A telekkönyvi munkálatok könyvebb használata végett minden községre nézve egy részletlajstrom és a községbeli birtokosok névjegyzéke állított össze.

Hét év alatt, azaz 1860. évi október végeig a megyénként vagy járásoként elkészült telekkönyvi munkálatok 74 telekkönyvi hatóságnak adattak át.

Ezen munkálatokban 9725 község telekkönyvei, és 2,144,788 tjkönyvben 17,548,376 helyrajzi szám foglaltatik. Ezen telekkönyvekben 3,985,037 zsellérállomány és szabadon eladható egyes par-

czella, és 1,092,783 nagyobb jószágtest (p. nemesi birtok és urbéri telek) találhatók.

Ha ezekhez az 1861. évi márcz. hó végeig befejezett munkálatokat számítjuk, akkor ezen időpontig az összes helyszínelés eredménye 10,242 községben 19,024,716 telekkönyvi parcella-számot mutat ki.

Ezen adatok részletezve az osztrák igazságügyi miniszterium által eszközölt összeállításból kivehetők.

Azóta a helyszínelés befejeztetett Árva, Somogy, Zala és Trencsén megyében s visszakapcsolt Kraszna, Közép-Szolnok és Zaránd megyékben, valamint Kővár vidékén, úgy, hogy jelenleg csak néhány városban, úgymint Pesten, Szegeden, Sopronban és némely oly községben, hol a tagosítás még be nem fejeztetett, valamint Erdélyben még nincsenek rendes telekkönyvek.

Az 1860 óta helyszínelte megyékről azonban ily gondos összeállítás az adatoknak többé nem létezik. A községek, a tjkönyvek, az ingatlanok és parcellák számait csak a telekkönyvi hatóságnál létező nyilvántartásokból vagy a helyszínelő bizottmányok által benyújtott havi jelentésekből és kimutatásokból lehetne csak nagy ügyvel-bajjal összeállítani.

A helyszínelési munkálatok költségei az állam által fedeztetek. A községek terhére csak a helyszínelő hivatalnokok lakásai és a bizottmányi hivatalszobák ingyenadása esett.

Az 1853. évtől fogva egész 1860. októb. végeig befejezett telekkönyvi munkálatok az állam által fedezett költségei 3,740,469 frt 60 kr-ra rúgtak.

Ezen összegben nem csak az összes helyszínelési munkálatok költségei, hanem azon kiadások is foglaltatnak, melyekbe a telekkönyvi hatóságokhoz beosztott személyzet és a telekkönyvi irodák butorozása és berendezése is került.

Azon viszony kifejezésére, melyben ezen kiadások a telekkönyvezett fekvő vagyon értékéhez állanak, elég lesz érinteni, hogy az egész kiadási összegből egy telekkönyvi részletre (ház vagy földrészletre, parcellára) $19\frac{2}{3}$ krajczár, és minden egyes telekkönyvre, tehát minden egyes birtokosra, minden egy községben található birtokára nézve 1 frt. $69\frac{1}{2}$ kr. esik.

Mindezek azon adatokra vonatkoznak, melyek a telekkönyvi első felvételt illetik.

Még nagyobb érdekléssel bírnak azon adatok, melyek a telekkönyveknek szabályszerű folytatására a telekkönyvvitelre vonatkoznak.

A telekkönyvi hatóság működésének megkezdése hirdetvény által közzéteendő.

Ezen hirdetvényi határidőtől fogva a telekkönyvi hatóság teendői:

a) a telekkönyvi bevezetések ellen beadott igények és kiigazítási kérvények tárgyalása és elintézése;

b) a régi betáblázott terhek az új telekkönyvek c/a lapjára leendő átkeblezése és

c) a telekjegyzőkönyveknek telekkönyv gyanánti folytatása, azon hatással, hogy az azokba bevezetett fekvőségekre nézve ezen túl dologbani jogok csak ily bejegyzés által nyerhetők.

A hirdetvényi határidők megyénként és járasonként lettek kitűzve 1856. évtől fogva mai napig.

Telekkönyvi hatóságok 1861-ig a fennállott országos és megyei törvényszékek külön alakított tanácsai voltak. Némely egyes esetben ezen teendőkkel a fennállott járásbiróságok lettek megbízva. 1861. évben a törvényes biróságok visszaállítván, a telekkönyvi bíráskodás most a megyei és sz. k. városi törvényszékeket illeti.

1856. évi február 1-től fogva egész 1860. évi október végeig, mely időtől fogva a biróságok újraszervezése miatt biztos adatok hiányoznak, 74 telekkönyvi hatóság működött, és pedig

19 hatóság		4 évig és		9—3 hónapig	
29	"	3	"	11—1	"
4	"	2	"	11—7	"
7	"	1	"	11—7	"
7	"	1	"	3	"
2	"	—	"	11	"
1	"	—	"	9	"
1	"	—	"	8	"
3	"	—	"	7	"
1	"	—	"	2	"

Ezen időszak alatt régi általánosan betáblázott követelések a régi elsőbbséggel különös jelzalogokra átkebleztettek 128.129.440 frt. — újabb követelések betábláztattak 177.929.450 frt. erejéig 169.111 tétel alatt, melyek közt a többség ugyan 500 frton alúli, de 3.000.000 frtig terjedők is fordulnak elő.

Látni való ezen adatokból, mily mérvben növekedett a telekkönyvi hitel az új nyilvánkönyvek behozatala által, mert a fennálló összes régi teher már a 4 év alatt bejegyzett új betáblázás által túlszárnyaltatik.

A volt kir. udv. kancellária a telekkönyvi adatok gyűjtésére ügyelvén, az összes birtok-változások és terhelésekről szóló évi kimutatások betérjesztésére szorította a telekkönyvi hatóságokat, de a kibocsájtott minta oly nehézkes volt (12 külön kimutatásból állott), hogy annak rendes betöltése az ugysis munkával túlterhelt telekkönyvi irodákat a kellően túl venne igénybe.

Az ez irányban szükséges teendők két irányát lehet megkülönböztetni:

1. Óhajtandó, hogy a fennemlitett 1860. október végeig terjedő kimutatások az időközben befejezett és még ezentűl befejezendő megyékre nézve a helyszínelési bizottmányok jelentései alapján, egészítettessenek ki.

2. A kész telekjegyzőkönyvekben előforduló változásokat illetőleg, az egyes törvényhatóságokat évenként összeállítandó kimutatásoknak rendes felterjesztésére kellene szorítani. Ez utóbbi tekintetben azonban mindenek előtt szükséges, hogy a fennállott udv. kancelláriának táblázatai más és egyszerűbb táblázattal felcseréltesse.

Vizsgáljuk tehát, mi kívántatik szükségképen ily táblázattól:

A telekkönyvi statistikának szempontjából ugyanis érdekel birnak:

1. A birtokváltozások, és pedig:

a) A jogczím tekintetéből vajjon adásvevés, ajándék, csere, öröklés, birói ítélet és végrehajtás utján történt-e az átruházás?

b) A fekvőség minősége tekintetéből, vajjon nemesi, városi birtok, volt urbéri telek, vagy különálló egyes részlet pl. szőlő-irtás-föld sat. iratott át?

c) Terhes szerződéseknél a hol lehetséges a vételár is kiteendő.

d) Mennyiben egyes telekkönyvi jószágtest szétदारabolása az az lejegyzés történt és ily módon új jószágtest keletkezett?

2. A terhek bejegyzése és azoknak kitörlése szempontjából szükséges tudni:

a) Mily összegek jegyeztettek be egészben, és itt az előjegyzések is veendőek tekintetbe, mert ezek által már a biztosítás meg van rendelve; ha azoknak igazolása bekövetkezett, ezt figyelmen kívül lehetne hagyni, mert ez által a feltételes zálogjog csak feltétlenné változtatik át. Az összeg osztrák értékben felveendő, más értékben kifejezettek könnyen átszámíthatók.

b) Mily magasak az egyes tételek, bizonyos osztályok (500 frtig, 1000 frtig, 10.000 frtig, 100.000 frtig és 100.000 frton felül) szerint?

c) Mily magas a kamatláb?

d) Mily összegek törültettek és pedig az előjegyzésnek elmulasztott igazolása, fizetés és törlése engedély, végre birói ítélet folytán.

Az ily adatokat tartalmazó táblázatok legzezszerűbben a bevezető által töltendők be, ki azonnal, midőn a telekkönyvi bevezetést teljesítette, a táblázatok illető rovatát is kitölti. Ezen táblázatokból az év végével az évi kimutatást valamennyi betöltött táblázatból összeadás útján lehet összeállítani.

Noha a telekkönyvi intézmény által az államnak hajtott haszon és jövedelem kimutatása szorosan véve nem ide, hanem a pénzügyi statistikához tartozik, mégis az adatok gyűjtése tekintetében a telekkönyvi hatóságok ez irányban is nevezetes közreműködésre hívatják, ha beadványokra, az okiratokra, azoknak másolataira felhasznált bélyegeket kimutatván, még a betáblázási illeték kimutatásánál is ellenőrködő szerepet játszanak.

Ily összeállításból kitűnt, hogy egészen 1860. évi október hó végeig a fennkijelölt adatok nyomán az államra 1.750.228 frtnyi jövedelem háromlott, mely összeg magában véve a telekkönyvezésre fordított kiadás 47⁰/₁₀-tőlit felülhaladja, és melyben még azon roppant összeg nem foglaltatik, mely átruházási illeték fejében közvetlenül a pénzügyi hatóság által szedetett.

Az urbéri viszonyok rendezése, mely a közgazdaságt az egyik főkövetelményét képezi, az osztrák rendszer alatt felállított külön urbéri törvényszékek feladatához tartozott. Ily urbéri törvényszék felállított minden megyében és a felülvizsgálat itt részint a felek által beadott perorvoslatok, részint hivatalból 6 urbéri főtörvényszék által végeztetett, melyek a politikai hatóság azaz a helytartóságok székhelyein működtek.

Legfőbb hatóság a Bécsben székelő urbéri legfőbb törvényszék volt. Az urbéri törvényszékek hatásköréhez tartozott:

a) Az urbéri rendezés vagy szabályozás vagyis azon működés, mely által a volt földesur és jobbágyok tulajdonjoga valamely hatásra nézve tisztába hozatik, s mindegyik fél birtokának mennyisége és kiterjedése megállapittatik. Hogy ez megtörténjék, szükséges egyszersmind a foglalások, irtványok és maradékföldek kérdéseit is eldönteni.

b) A legelő elkülönítése, mely abban áll, hogy a közös legeltetés a földesur és jobbágyság közt megszüntettessék. Tóth Lőrincznek találó mondata szerint a közlegelő valódi szegényfolt egy nemzet műveltségén.

c) Az erdő elkülönítése hasonló szempontból tekintendő.

d) A tagosítás vagy összesítés vagyis azon rendezési munkálat, mely által mindazon földdarabok, melyek egy tulajdonost illetik, de szétszórva fekszenek, egy helyen, egy tagban, egy darabban hasítottassanak ki. Tagosított kisebb föld ugyanis több hasznot hoz mint sokkal nagyobb kiterjedésű szétszórt birtok.

Az urbéri törvényszékek működéséről az adatok csak 1863. év végeig összeállíthatók.

Ily munkálatok ugyanis 9547 községre nézve vétetett fogantatba; az öszvesítés pedig tetteles kihasítás által keresztülvitetett 2805 községben, öszsesítés alá nem esett 658, az öszsesítés nem kéretett 1907—, az előmunkálatok még folyamatban voltak 2343—, a per be volt csomózva 29—, egyesség jött létre 374—, az öszsesítés kéretett 517—, 1-ső bírósági ítélettől függött 96—, 2-od bírósági ítélettől függött 81—, 3-ad bírósági ítélettől függött 108—, végrehajtás alatt állott az öszvesítés 629 községben. A legelő- és erdőelkülönítés tetteles kihasítás által keresztülvitetett 3030—, kéretett 3452—, nem kéretett 832 községben; elkülönítés alá nem tartozott 658 község, egyezség kötött 410 községben, az elkülönítés 1-ső bírósági ítélettől függött 266—, 2-od bírósági elintéztéstől függött 99—, 3-ad bírósági elintéztéstől függött 137 községben, végrehajtás alatt állott az elkülönítés 663 községben, végre ellenszegülés tapasztaltatott 65 községben.

Hasonló 11 rovat szerint kellene a további kimutatásokat is betölteni.

A hat szorosán vett magyarországi váltótörvényszék 1867. évi kimutatásaiból kitetszik, hogy a legtöbb darab elintéztetett a pestinél, t. i. 59.183 beadvány, közte 1339 per, 7149 biztosítási és végrehajtási, 454 címbejegyzési és 50201 egyéb folyó ügydarab.

A legkevesebb beadvány volt az eperjesinél, hol egészben beadatott és elintéztetett 4817 ügydarab, közte 687 per, 401 végrehajtási, 21 címbejegyzési és 3708 egyéb folyó ügy.

A másod- és harmadbírósági elintéztések körül csupán a m. kir. curia kimutatásai állanak rendelkezésünkre. A kir. ítélő táblánál az 1867. évben beérkezett ügydarabok öszses száma tett 22.938 polgárit, 679 urbérit és 5335 fenyitőt, melyből és az előbbi évi hátralékból elintéztetett 22.373 polgári, 709 urbéri és 5479 fenyítő, maradt tehát hátralékban 2496 polgári, 51 urbéri és 381 fenyítő ügy.

A hétszemélyes Táblánál beérkezett 5152 polgári, 71 urbéri és 2535 fenyítő ügy, melyből valamint az előbbi évből hátralékban

maradtakból elintéztetett 4400 polgári, 74 urbéri és 2699 fenyítő — maradván elintézetlenül 2031 polgári, 7 urbéri és 271 fenyítő ügydarab.

Megjegyzendő, hogy a kir. curia kimutatásai a beérkezett ügydaraboknak évről évre növekedő számát mutatják, mi részint a növekedő közforgalomnak, részint annak tulajdonítható, hogy sok ügy, mely a bíróságok változása miatt hosszabb ideig hevert, csak most kerül elintézés és végbefejezés alá.

Érdekel bir azon körülmény is, hogy a felebbezett ügyek közt mennyi lett a felsőbb bíróság által helybenhagyva, mennyi módosítva vagy formahiány miatt megsemmisítve, mert ebből egyrészt az alsóbíróságok többé-kevésbé helyes eljárására, de másrészt a konok felebbezések számára is lehet következtetést vonni.

Magyarországban az 1865. évre szóló kimutatások szerint a felebbezett ítéletek 28.4%-tólja módosított, 12.8%-tólja megsemmisített másodbíróságilag. Harmadbíróságilag módosított 22.3%-száztóli, megsemmisített 3%-tól, tehát a másodbíróságnál 59%-tól, a harmadbíróságnál 75%-tól maradt változatlanul, mi a perrendtartás által engedett felette sok perorvoslatnak, valamint azon körülménynek is tulajdonítható, hogy a legtöbb esetben a felebbezési költségek megtérítése ki nem mondatik.

A m. kir. váltófeltörvényszék 1867. évben 6165 ügydarabot elintézett, közte volt 1286 váltóper, melyből 829 helybenhagyással, 274 megmásítással és 183 megsemmisítéssel fejeztetett be, 313 csődügy közül 171 helybenhagyatott, 70 megmásított és 72 megsemmisített.

A hétszemélyes Táblának váltóosztálya 764 ügyben határozott, melyek közül 117 helybenhagyó, 35 megmásító és 13 megsemmisítő ítélet, 532 felfolyamodásra hozott határozat és 67 folyó tárgynak elintézése fordult elő.

III. Bűnügyi statistika.

A büntető törvénykezésre vonatkozó adatok gyűjtésében mindenképp előtt azon nehézséggel találkozunk, hogy a büntettek osztályozása tekintetében némi bizonytalanság uralkodik. Fenyítő törvényeink ugyanis organikus rendszert nem képezvén, ki sem tűzik azon határvonalakat, melyek a bűnesetek egyes cathegóriáit egymástól elválasztanák, és azért csak a törvényszéki gyakorlatból és egynémely szabályrendeletből veendő az azon támpontok, melyek a részletesebb fogalmak elkülönítésére némileg utmutatásul szolgálhatnak.

Törvényszéki gyakorlatunk megkülönbözteti ugyanis:

1. A bűntényeket, azaz azon külső szabad cselekvényeket, melyek hazánk törvényei és törvényes gyakorlata szerint bűnvádi kereset alapján, súlyosabb büntetés alá vétetnek.

2. Vétségek, azaz oly cselekvények, melyek nem bűnvádi, hanem tisztai közkereset folytán vonatnak fenyíték alá vagy melyek megfenyítése csak a sértett fél magánkeresete folytán a polgári eljárás útján történik, pl. hatalmaskodás, vértagadás, álarcz, becsületsértés stb. A magán-vétségek általában a büntető igazságszolgáltatás tárgyát nem képezvén, csupán a közbétségek tartoznak e tterre.

3. A kihágások, mely kifejezés kettős értelemben vétetik, ugyanis kihágások (hozzátétel nélkül) alatt értetnek a kisebb, csekélyebb jelentőségű bűnesetek, tehát oly jogsértések, melyek csekélyebb fenyítést érdemelnek, pl. valamely csekély értékű tárgy elorzása, és a mezei sértések, melyek az 1840. IX. t. cz. sanctiója alá esnek. Léteznek ezenkívül még az úgynevezett rendőri kihágások, azaz rendőri tilalmak áthágásai, melyek magukban véve jogsértést nem tartalmaznak, pl. ha valaki nyilván elromlott élelmi szereket mint olyanokat elád, nem sérti a vevő jogait, de rendőri

tekintetből fenytést érdemel. Az utóbbi értelemben vett kihágások fenytése tehát a fenytő törvényszék hatásköréhez nem tartozik.

Az országos statisztikai tanács azon bizonytalanságot, mely nálunk a büntettek osztályozása körül egyelőre még uralkodik, szem előtt tartván, a vétségeket teljesen elmellőzte, a kihágásokra nézve csak a főcsoportok kimutatását kívánta és csupán a bűntényeket részletezte.

A fenytő törvényszék kimutatásai általánosak és részletesek. Az általánosokban a fenytő eljárásnak főeredményei tűnnetnek elő, holott a részletes kimutatásokban inkább egyes viszonyokra, nevezetesen egyes ember-osztályoknak erkölcsi állapota vétetik figyelembe.

A fenytő eljárás egész folyamát mutató általános kimutatásokban első helyen a vizsgálati eljárás szerepel. Itt mindennek előtt figyelmet érdemel a beérkezett feljelentések száma. Ezen feljelentések egyik része mint bűnvádi eljárásra nem alkalmas elvettetik, másik része más törvényszékhez áttétetik, vagy már megindított vizsgálatba beolvasztatik, utolsó része pedig vizsgálat alpjául szolgál. Kitüntetik továbbá a vizsgálatok számát, mely számnak egy része megint más törvényszékhez áttétel vagy más megindított vizsgálatba beolvasztása által, más része büntett hiánya miatt és a büntett vagy tettes ki nem puhatolása miatt, harmadik része a bűnvádi eljárás megindítása által befejeztetik.

A vizsgálati eljárásnál fontossággal bír a személyes szabadságot korlátozó vizsgálati fogság elrendelése. Itt kimutatandó, mennyi egyén maradt szabad lábon és hányan tartóztattak le, hány vizsgálatnál szünt meg a vizsgálati fogság és pedig az elbocsátás által: 1. a vizsgálat megszüntetése folytán; 2. bizonyíték elégtelensége miatt felmentő ítélet folytán; 3. teljesen felmentő büntetlenségi ítélet következtében; b) a fogoly halála által; c) a fogoly megszökése által; és d) a büntetés foganatosítása által. Nem kevésbé érdekes a vizsgálati fogság tartama, mely a statisztikai tanács által 5 osztályzat szerint kívántatott kimutatatni, és pedig: egy hónapon túl nem terjedő ideig, 1—3 hónapig, 3—6 hónapig, 6 hónaptól egy évig és végre 1 évnél tovább tartó vizsgálati fogság.

A bűnvádi eljárás maga vagy sommás vagy írásbeli, és mind a kettőnél a perbefogattak és a befejezett tárgyalások száma kimutatandó.

Ha a bűnvádi eljárás eredményét tekintjük, érdeklél birand: 1. az elítéltek; 2. a bizonyítékok hiánya miatt felmentettek; 3. a

büntetleneknek nyilvánítottak; 4. az ítélet előtt meghaltak, vagy 5. megszökettek, végre 6. a más törvényszékhez utasítottak száma.

Az egyes bűntényeket mutató táblázat alkotására nézve az 1867. évben Florenzben tartott nemzetközi statistikai értekezéslet azon indokok kimutatását óhajtotta volna, melyek valamennyi elítélt bűntényre vezettek; következő beosztás szerint: 1. saját és mások becsületének, az élet és a vagyon szabadságának fenntartása; 2. babonáság és előítélet; 3. vallási vakbuzgóság; 4. politikai szenvedély; 5. gazdasági vagy társadalmi összetűzés; 6. szabad vagy tilos szerelem; 7. harag és részegség; 8. gyűlölség és boszuállás; 9. kapzsiság; 10. nyersség; 11. büntettek előmozdítása; 12. házi bajok; 13. szegénység; 14. többféle vagy ismeretlen indokok.

A statistikai tanács azonban bármi kívánatosnak találta volna is, ha minden egyes bűntényt ugyszólván forrásához, vagyis azon lelki tünemények egyikéhez lehetne visszavezetni, melyek a florenzi értekezéslet által elősoroltattak; s habár az állam a bűnök indokainak pontos feljegyzése által tudomására jutna mintegy polgárai bűnös hajlamainak s megelőző, a büntettek csökkenésére célzó eszközökről is gondoskodhatnék: mégis az indokok kiderítését és számbavételét roppant nehéznek találta. Ezen lélektani tények számbavételét ugyanis nemcsak a tárgy kényes volta nehezíti, mely szerint a büntett akárhány esetben több ily rugó közreműködésének eredménye, de közülök talán egyik sem lesz kideríthető a bűnös macacssága miatt; akadályozza az indok számbavételét az is, hogy törvényeink sem azt nem rendelik el, miszerint a vizsgáló bíró a büntett indokait külön nyomozza, sem azt és még kevésbbé, miszerint az ítéletben a büntett indoka meg legyen említve.

Ezek által pedig azon lehetőség ki nem záratik, hogy az egyes büntetteket a rugójukat képező indok szerint tárgyilagosan ne osztályoztassanak és gyakran vagy ritkább előfordultakból a nép jellemére, erkölcsi és művelési állapotára következtetés ne vonatassék.

A büntett rugója szerint az egyes bűntényeket következő négy csoportozatba lehet sorozni és felosztani:

1. Politikai természetű büntettekre;
2. nyereszkedési vágyból származókra;
3. erőszakos vagy más szenvedélyes cselekedetekre való hajlamból eredőkre, és
4. egyéb indokbóliakra.

Tagadhatlan, hogy némely bűntényre nézve a sorozás nehézséggel jár, mert a rablógylkosság a 2-ik és 3-ik csoportozat különös

vegyitékét képezi, a hivatalos hatalommal való visszaélés és a megvesztegetés úgy nyereszkeskedésből, valamint más rugóból, pl. boszúállási vágyból eredhet. De tagadhatlan, hogy a bűntények ily csoportulásából oly fontos következményeket lehet vonni, hogy kár volna egyes kétely miatt ezen osztályozástól egészen eltérni.

A politikai természetű bűntényekhez tartoznak:

1. Az államkötelék elleni bűntettek, melyek az állam létét, épességét és lényeges intézményeit, nevezetesen az állam felségét, a király személyét és az ország létét támadják meg mint a felségárulás, a hűtlenség és kémkedés.

2. Zendülés és lázadás, mely több nyilvánosan összecsoportosult személyeknek a felsőbbtség ellen intézett ellentállás által követték el.

3. Nyilvános vagy közerőszakoskodás az ország-lakosok személyei vagy vagyona ellen több néppel a közbátorság feldulásával elkövetett erőszakoskodást jelent.

Erőszakos és szenvedélyből eredt cselekedetekre való hajlamból származó bűntények:

1. Az istenkáromlás, t. i. az isten és a keresztény vallási tisztelet tárgyainak sértő szándékkal történt lealacsonyítása.

2. Vallásháborgatás, mely a törvényesen elismert vallások gyakorlatának szándékos zavarását és az arra rendelt tárgyak és helyiségek megtámadását jelenti.

3. Erőszakos nemi közösülés.

4. Megfertőztetés, mely alatt az elhálás kivételével minden tiltott nemi használat értetendő.

5. Vérfertőztetés, a törvényben meghatározott szorosabb családi, különösen vérrokoni viszonyban lévők szándékos nemi közösülése.

6. Természet elleni fajtalanság és pedig: állattal, azonos nemű személylyel vagy különböző nemű személylyel, de természetellenes módon.

7. Kerítés.

8. Gyilkosság vagyis azon bűntett, mely által ember előre meggondolt szándékossággal életétől jogellenesen megfosztatik. Fokozott nemei a rokonyilkosság, a rablógyilkosság és a mérgezési gyilkosság.

9. Emberölés, mely által ember életétől szándékosan meg nem gondolt elhatározással vagy vétkeességből életétől jogellenesen megfosztatik.

10. Súlyos testi sértések, melyek ember testi épségének vagy egészségének jogellenes súlyos megsértését de ölési szándék nélkül foglalnak magukban.

11. Gyermekekölés, mely által anya saját újdonszülött gyermekét szándékosan fosztja meg életétől.

12. Magzat elhajtása, azaz holt vagy még életre nem való gyermek születésének szándékos és jogtalan eszközlése.

13. Gyermekekitevés, mely koránál fogva gyámoltalan gyermeknek szándékos kitevését vagy elhagyását azon célzattal jelenti, hogy megmentése a véletlenre bízassék.

14. Párviadal vagy két személynek kölcsönös megegyezéssel öldöklő fegyverrel vívott harca.

15. Emberrablás vagy embernek erőszakos letartóztatása.

16. Hamis vád vagy feladás (rágalmazás), valakinek felsőbb-ség előtti szándékos hamis feladása büntettről azon szándékkal, hogy vizsgálat vagy fenyték alá vétessék.

17. Gyujtogatás, mely által másnak tulajdonán gonosz szándékkal tűzvész gerjesztetik.

18. Kártétel, idegen vagyonnak tetemesebb, szándékos és jogtalan rongálása vagy sértése.

Nyeréskedési vágyból származó büntettek a következők:

1. Tolvajság, mely által idegen ingó dolog másnak birtokából, beleegyezése de személyes erőszak nélkül elsajátítási szándékkal jogtalanul elvonatik.

2. Sikkasztás, ingó idegen jószágnak jogellenes szándékos elsajátítása, az által, kinek kezelésére vagy gondviselésére bizva volt.

3. Rablás, idegen ingó dolognak elsajátítási célzat és a személy elleni erőszakkal másnak birtokából eszközlött elvonása.

4. Zsarolás, valamely cselekvénynek vagy mulasztásnak kicsikarása jogellenes haszon vagy előny szerzése végett.

5. Hivatallali visszaélés és arra törekvő megvesztegetés.

6. Csalás, mely abban áll, hogy ravaszul előidézett vagy felhasznált tévedés által mások vagyonukban vagy jogaikban megrovidíttetnek.

7. Hamisítás, mely áldolgoknak készítése vagy valódiaknak hamisításában áll.

8. Hamis eskü, t. i. az ünnepélyes, kiválólag törvényszéki eskü szentségének, mások jogai veszélyeztetésével szándékosan elkövetett megsértése.

9. Bűnös bukás és pedig csalással párosult vagy vétkes bukás.

Vegyes természetű büntény a büntettek elősegélése azaz: bűnösök befogadása, elrejtése, szöktetése vagy a büntető eljárás meghiusítására irányzott merényletek.

Az egyes elítéléseknél számításba vett enyhítő vagy súlyosbító körülményeket valamint a büntettnek minősítési táblázatok által kitüntetni igen nehéz lévén, ezeknek megítélésére és számbavételére némileg a büntetés magassága szolgálhat, és ennek fokozatai szerint az egyes ítéletek sorozhatók és pedig 6 osztály szerint, börtönre ítéletknél 1 éven alúli, 1—5 évig tartó, 5—10 évig tartó, 10—20 évig tartó és végre életfolytiglani börtönbüntetés szerint, végre a halálbüntetésre ítétekre.

Az osztrák táblázatok egy osztálylyal többet mutattak ki, t. i. 6 hótól egy évig és 6 hónál rövidebb ideig tartó börtön.

Igy például a szorosán vett Magyarországon 1857. évben hat óra és rövidebb időre ítéltetett 6729—, hat hótól egy évig 1389—, 1 évtől 5 évig 1386—, 5—10 évig 240—, 10—20 évig 142—, életfolytiglani börtönre 22—, végre halálra 73 egyén.

A halálbüntetésre nézve még a valósággal kivégeztettek számát is ki kell tüntetni. Erre nézve megjegyzendő, hogy a legutóbbi időkből a halálbüntetésnek valóságos alkalmazása a kivételes esetekhez tartozik, mert a hétszemélyes tábla körében egy külön kegyelmezési tanács alakított, mely mindenütt, hol némileg enyhítő körülmények tűnnek fel, a halálbüntetés börtönbüntetésre leendő átváltoztatását javasolja, és a király Ó Felsege emberszeretetének legszebb tanúságát adja, midőn ily esetben mindég kegyelmezési jogát gyakorolja.

Azon országokban, hol rendes büntető törvénykönyv létezik, a büntettek minősítése még a büntetésnek rendkívüli enyhítését és átváltoztatását is lehet számba venni, mi pedig szabatos codex hiánya miatt nálunk lehetetlen.

A tettesek megrögzöttségére vagy bűnbánatára mutat az önvallomás ritkább vagy gyakori előfordulása. E tekintetben tehát czélszerű kimutatni, vajon önvallomás vagy más bizonyítékok alapján történt-e az elmarasztalás?

Ha most már az elítéltek személyes viszonyait tekintjük, első helyen az elítéltek neme bír érdekléssel, és tapasztaljuk, hogy a legutolsó statisztikai kimutatások szerint csak minden 9-ik férfira esik egy nőnemű elítélte. Ausztriában ezen viszony még kedvezőbb a nőnemre nézve. Ez pedig csak az összes elítélések számbavételénél áll, holott az egyes büntények közt olyanok is vannak, melyek ki-

zárólag nők által követtetnek el, mint a gyermekölés, gyermekkitévés, a magzat elhajtása, holott másokban a nők nagyobb arányban vesznek részt, mint pl. a büntett elősegítésénél, gyujtogatásnál, hamis vádnál, csalásnál és lopásnál már minden 5-ik férfira jön egy nőnem-beli büntettes.

Az életkort tekintve táblázataink 20 éven aluliakat, 20—24 éveseket, 24—30 éveseket, 30—40 éveseket, 40—60 éveseket és 60 éven felülieket osztályoznak.

Látjuk itt, hogy a 20—40 évesek csoportja a legtöbb elítélteket (67—72 száztólit) mutat fel, mert akkor ugy a szenvedélyek valamint a nyereszkedési vágy a legerősebb. A jogos és jogtalan közti különbségnek felismerése, mely mintegy öntudatlanul a gyermek lelkiismeretében is létezik, csakis a kor előhaladtával lép öntudatosan előtérbe. A szenvedélyek legerősbike e korban a birtokvágy, a testerő fejlődéséből pedig következik a felébredt érzéki kéj, a nemi ösztön és bujaság. Ezek gyors és szükség esetében erőszakos kielégítésre tüzelik az ifjúságot, holott az öregséget, melynek már hiányzik az erő a tett erőszakos véghezviteléhez, s mely a nemi ösztön gyönyöreinek élvezetével már túl tett, gyakran az érzéki vágyak legfurfangosabb módoni kielégítésére ingerlik.

A 20 éven alúliak csak 14—15%-tólit, az aggkorbeliek (60 éven felüliek) csupán 2%-tólit mutatnak fel.

Az elítéltek állapotát vizsgálván, látjuk, hogy a nőtlenek vagy hajadonok az elítéltekhez mindég a legerősebb contigenst állítják, és pedig többnyire 50%-tólin túl, miből következtető, hogy a rendes háztartás megállapítása a büntettek kevésbitésére hathatós befolyással bír. Vannak azonban oly egyes bűntények is, melyek majd kizárólag a hajadon személyek által követtetnek el, nevezetesen a gyermekölés, a gyermekkitévés és magzat-elhajtás, mások ismét hajadon nők és nőtlen férfiak által gyakrabban követtetnek el. Ide tartoznak a fajtalanági büntettek.

Az özvegyesség leginkább nőkre bír befolyással, mert az elhagyott állapot nagyobb nyomorra és nyereszkedési hajlamból folyó több bűntényre szolgáltalt rügóul.

A családi viszony is nyom sokat a latban, mert a tapasztalás mutatja, hogy ott, hol a családi élet inkább kifejlett, hol gyermekek vannak, az elítélések száma sokkal kisebb mint a nőtleneknél és gyermekteleneknél.

Örömmel ki lehet mondanunk, hogy a vallás különbsége a bűntények szaporítására majd semmi befolyással nem bír. Természetes, hogy ott, hol valamely vallás követői túlszámmal birnak, azon

vallásbeli elítéltek száma is nagyobb. Csak az izraelita vallás követői valamivel nagyobb számmal vesznek részt a nyereszkeskedésből eredő bűntényekben, azonban ismét kisebb számmal a hatalmaskodási hajlamból származókban.

A hivatást vagy mesterséget illetőleg a büntetettek osztályozása következő csoportok szerint eszközöltetik:

- 1) Határozott foglalkozás vagy mesterség nélküliek;
- 2) napszámos és cseléd;
- 3) ipar, kereskedelmi segéd vagy gyármunkás;
- 4) földműves;
- 5) iparos, kereskedő és gyáros;
- 6) tudományos vagy művészeti foglalkozású;
- 7) tisztviselő;
- 8) földbirtokos vagy tőkepénzes;
- 9) az előbbi csoportok alá nem eső nők és családtagok.

Itt statisztikai adatok hiánya miatt nehéz megmondani, hány elítélt találtatik minden osztályban. Csak annyit lehet tapasztalásból és részint a dolog természetéből állítani, hogy hivatallal visszaélés, sikkasztás és zsarolás leginkább a tisztviselők által követtetik el; csalás, hamis bukás, hamis eskü leginkább iparosoknál és kereskedőknél; másnak vagyonának erőszakos megtámadása és általában hatalmaskodási vágyból eredő tettek az önálló földművelőknél; lopás, gyermekölés és fajtalansági bűntettek leginkább a napszámosoknál és cselédeknek szokott előfordulni.

Tekintve az elítéltek műveltségi fokát négy osztályt lehet megkülönböztetni:

- 1) Az olvasni és írni nem tudók,
- 2) csak olvasni tudók,
- 3) olvasni és írni tudók, és
- 4) magasabb műveltségű egyéneket.

Tagadhatlan, hogy a kellő műveltség hiánya nagy indító ok a bűntények elkövetésére. Azért is a műveletlenek sorában követtetnek el a legtöbb erőszakoskodásból és szenvedélyből eredt bűntények, holott csalás és hamisítás, valamint politikai természetű bűntények inkább a műveltebb osztályok közt találhatóak.

A vagyoni állapot szinte nagy befolyással bír a bűntények elkövetésére. E tekintetben három kategóriáját a bűnöseknek lehet kimutatni:

- 1) vagyon nélkülieket,
- 2) kevés vagyonnal bírókat, és

3) vagyonosokat, és tagadhatlan tény, miszerint a nyereszkesedésből származó bűntények elkövetői leginkább a két első osztályba tartozik.

Érdeklél bir ezenkívül a bűnösek illetősége is, lehet azok:

- 1) belföldiek,
- 2) az örökös tartománybeliek, és
- 3) külföldiek.

Azon arány, melyben az itt elítélt külföldiek és az örökös tartományok alattvalói vettek részt a bűntények elkövetésében, eddig kimutatva nincsen, és ily kimutatás addig is, míg a honosítási viszonyok szabályozva leendenek, nem csekély nehézséggel is jár.

Ha az elítéltek előéletét vizsgáljuk, számba kell venni azokat, a kik sohasem voltak büntetve, a kihágás miatt büntetettek, a büntett miatt már megbüntettek és azok közül olyanokat, kik ugyanazon vagy kik más büntett miatt meg voltak büntetve.

A visszaesést azonban addig nehéz lesz mindig biztossággal kimutatni, míg a birónak a vizsgált egyénnek saját bevallásába kell bíznia, azaz míg az összes elítélteknek neveit kimutató általános és országos jegyzék nem szerveztetik, mint az Franciaországban „Casiers judiciaires“ név alatt létezik.

Mint már előbb említettem, rendszeres büntető törvénykönyv hiánya miatt a kihágásokat csak általánosan bizonyos osztályok szerint lehet kimutatni. Ily csoportozatok pedig a következők:

- 1) A köz-csend, rend és hatósági intézkedések elleni kihágások;
- 2) Élet és testi biztosság elleni, —
- 3) Vagyonbiztosság elleni —
- 4) A közerkölcsiség elleni irányzott —
- 5) Mezei rendőrség elleni, és
- 6) Sajtótörvények elleni kihágások.

Mindezeknek a folyamatba tett és elintézett valamint a függőben maradt tárgyalások, a vád megszüntetése vagy más bírósághoz való utasítás általi elintézés száma, a büntetlennek nyilvánítás vagy bizonyíték hiánya miatt felmentés kimutatandó; az elmarasztaltaknál a három hónál tovább tartó, 1 hónál tovább tartó, 1 hétnél tovább tartó fogságra vagy 1 heti és rövidebb fogságra marasztaltak, a pénz-bírságra vagy testi büntetésre ítélték, az ítéletileg megdorgáltak és a házi fenyítésre utáltak számát, mindazok közt a férfiak és nők számát külön és együtt véve, végre a vádlott halála és megszökése folytán beállított vizsgálatok számát szükséges kimutatni. A rögtönítélő bíróságok működéséről rendes jelentések terjesztetvén az igazságügyi miniszteriumhoz, ezen eljárás eredményét, nevezetesen

a vizsgálatok számát, a büntett, mely miatt ezen vizsgálat indított (rablás, rablógyilkosság vagy gyujtogatás), a halálra ítélt és kivégzett, vagy a rendes bírósághoz áttett vagy végre a felmentett vádlottak, és a bizonyítási módot (önvallomás vagy más bizonyíték) lehet kimutatni, mely kimutatásokból az államkényszer helyzetéből következő ezen szomorú eljárás eredménye kitéendő.

Egyelőre csak a sajtóügyekben hozatott be az esküdtszéki intézmény, kívánatos tehát, hogy ennek működése is a statisztikai adatok által igazoltassék.

E téren első helyen figyelmet érdemelnek a feljelentések, ezek pedig vagy a közvádló panaszai vagy magánpanaszok lehetnek. Ily feljelentések azután vagy félretétel vagy a vizsgálat megindítása által intéztetnek el. A vizsgálat azután megint vagy a kereshetőség vagy az illetőség leszállítása vagy a végtárgyalás megtartása által elintéztetik. Az esküdtszéki végtárgyalás vagy a panaszlott vétkesnek vagy nem vétkesnek kimondásával fejeztetik be, vagy új esküdtszék elé utasítatik a panaszlott ügye. Végre az esküdtszéki ítélet ellen felebbezésnek helye nem lévén, az eljárás ellen semmiségi panasz adatik be vagy nem. Ily panasz azután elvettetik vagy annak hely adatik, mely utolsó esetben új tárgyalásnak van helye.

Az esküdtszék hatásköréhez tartozó a sajtó által elkövethető büntettek közül a következők:

1) Izgatás a magy. állam egysége, a birodalmi kapcsolat és örökösödési rend ellen.

2) Izgatás az alkotmánynak erőszakos felbontására.

3) Izgatás a törvényes felsőbbség elleni engedetlenségre.

4) Felségsértés.

5) Az uralkodó ház tagjainak sértése.

6) A vallás és közerkölcsiség sértése.

7) Lázítás a közbéke és rend erőszakos megzavarására.

8) Törvényes hatóság vagy testület rágalmazása.

9) Köztisztviselőnek hivatalos tetteire vonatkozó rágalmazás.

10) Magánszemélyek rágalmazása, becstelenítése.

11) Bűnök elkövetésére buzdítás.

Minden egyes büntettnél még külön az arra kimondott büntetés is kimutatandó. És pedig bizonyos fokozatok szerint ugyanis hat hónapnál kevesebb időre, 6 hónaptól egy évig, 1—2 évig, 2—3 évig, 3—4 évig, 4—5 évig és 5—6 évig tartó börtön, és külön mindegyikhez a pénzbírságra való elmarasztalás valamint a pénzbírság összege.

IV. Börtönügyi statistika.

Ha a büntettek miatt elítéltettek további sorsát figyelemmel kísérjük, átlépünk a börtönügyi statistika terére *).

A statistikának ezen szakmánya az adatgyűjtés tekintetében azon akadálylyal kénytelen szembeszállni, miszerint a fegyenczek

---

*) A börtönügy azon módok és eszközök meghatározásában és alkalmazásában áll, melyek által a társas együttlét törvényeit, polgártársainak jogait sértő embereket, a szabadságvesztés által nem csak gonosz szándékuk s az okozott rosszal arányban, méltóan megbüntetni, de a büntetés által a nyilvánított rossz akaratot megtörve a talán romlott erkölcsöt lehetőleg javítva, a közéletnek hasznára való tagként visszaadni lehessen.

Tehát nem csak anyagi rossz általi sujtás, hanem javítás is a börtönbüntetés főczélja.

Ezen javulást több eltérő börtönrendszer által iparkodtak elérni.

Első helyen áll a magán rendszer, ehhez járult a hallgató módszer, melyhez a genfi vagy is az osztályozási rendszer lépett.

Hazánkban, fájdalom, még a közösség rendszere van alkalmazásban, mely újabb időben munkával kötetvén össze, dolgozó rendszernek is neveztetik.

A nálunk fennálló rendszert már az 1844. országgyűlés feliratában elítélte, kiemelvén mily siralmas és közaggodalmat okozó a tömlőzők állapota hazánkban, „mert bennük sem a büntetés jogszerű céljaira nem fordítottak figyelem, sem elkülönzés vagy gondos osztályozás által nem kiméltetnek s nem őriztetnek az elzártaak jó eredményei, se nincsenek jelen azon feltételek, melyek mind a testi egészség, mind az erkölcsi tisztaság vagy megőrzésére vagy visszaszerzésére okvetlenül megkívántatnak. Végtelenül terjed a volt fegyenczek gonoszúsága a társaság tagjainak hosszú láncolatán, e veszély napról napra nő, a szerint a mint az ipar és kereskedés éledvén, az érdekek és szükségek közelebb surlódásba jönnek, a mint a népesség szaporodván, sűrűdik az elem, melyen a rossz és vétek megfogamzik és tovább harapódzik.“

Mily fontos a börtönügyi statistika, kitűnik, ha figyelembe veszszük, hogy nem csak az állam nyer hű képet a börtön berendezéséről, a fegyenczek állapotáról, a munka eredményéről, a javulás előhaladtáról és ezek alapján új berendezéseket és javításokat eszközölhet, hanem az adatokat gyűjtő közegek magok is számot vetvén igazgatásuk eredményével, hasznos adatokat és tapasztalásokat állítván elő, utmutatást és irányt nyernek további eljárások tekintetében.

csak egy része van az országos fegyházakban elhelyezve, nagyobb száma azonban, nevezetesen azoknak nagy tömege, kik rövidebb ideig tartó börtönre vannak ítélve, büntetésüket az illető ítélő törvényszéknél állják ki.

A legujabb ideig szabályul tekintetett, hogy az egy évet túl nem haladó büntetés az illető törvényszék börtönében végeztetett be, holott a hosszabb ideig tartó büntetésre marasztaltak az országos fegyházakba szállítottak. Utóbbi időkben némely törvényhatóság ezen szabályt követni vonakodott, állítván, hogy az általa elítélt bűnös általa is büntetessék.

Míg ezen nehézségek fennállanak, csak az országos fegyházintézetektől lehet biztos és kimerítő adatokat várni, hanem kívánatos volna, ha a törvényszékek börtöneiben az elítélt büntetettek elkülönítettének, a büntetést kiálló egyénekre nézve ugyanazon rendszer alkalmaztatnék, mely az országos fegyházakban mint a legjobb módszer elfogadtatott, és ha onnan is ugyanazon adatokat lehetne elnyerni, melyek az országos intézetekben gyűjtetnek.

A magy. kir. igazságügyminiszter ur hivatalos működésének mindjárt kezdetén legalább az országos fegyházak állapotáról meggyőződni kívánván, két szakférfit küldött ki azoknak alapos megismertetése végett. Ezen kiküldöttek 1868. évben nyomtatásban is megjelent hivatalos jelentései által oly statistikai adatok jutottak színrre, minőkkel eddigelé nem birtunk. A börtönügyi statistikára vonatkozó táblázatok összeállításával az országos statistikai tanács épen most foglal kozik.

A statistikai adatok közül első helyen felemlítendő az egyes fegyház terjedése és pedig az alvótermek, a munkahelyiségek, a sétaudvarok, a magánfogság, a sötét fogságok száma, térsége, magassága és az intézethez tartozó, a fegyenczek művelésére bizott földek térfogata.

A fenebbi jelentés szerint Magyarországon és Erdélyben férfi fegyenczek részére van 5 állam-fegyintézet és pedig

1. a munkácsi 670,
2. az illavai 634,
3. a lipótvári 1000,
4. a szamos-ujvári 1028, és
5. a váczy 900 fegyenczre.

Horvátországban a lopoglavai fegyházban 1865. évben 569 egyén tartóztatott le.

A nőnem részére létezik két fegyintézet : ugyanis

1. A Maria Nostrai 600, és

2. a nagyenyedi 210 nőfegyencz számára, valamint Horvátországban a zágrábi, hol 1865-ben 40 fegyencz el volt helyezve.

Egy második táblázat mutatná az igazgató és felügyelő személyzet létszámát és fizetését.

Egy harmadik kimutatásból a fegyenczek létszáma kittinik két főrovattal, növekedés és fogyatkozás.

A negyedik táblázat az, mely a fegyenczek személyes viszonyait mutatja, és pedig: 1. a fegyencz nevét; 2. születési helyét; 3. a fegyencz utolsó lakhelyét vagy tartózkodási helyét; 4. életkorát; 5. anyanyelvét; 6. vallását; 7. családi viszonyait; 8. nevelését; 9. vallási ismereteit; 10. erkölcsi híret; 11. foglalkozását; 12. vagyoni állapotát; 13. a büntettet, mely miatt elítéltetett; 14. büntetést és büntetési nemeket, és 15. a fegyencznek egészségi állapotát.

Egy külön ötödik táblázat az elbocsátott fegyenczeket és azoknak viszonyait tünteti ki, körülbelül az előbbi rovatok szerint a fegyencz által megtakarított összegét és ezentúli tartásának eszközeit is mutatván.

Egy hatodik kimutatás a fegyenczek tanításával és annak eredményeivel foglalkozik, kimutatván: 1. a tanítókat; 2. a tanítványokat; 3. a tantárgyakat és az azokban tett előhaladást, és pedig vallási, elemi és egyéb tantárgyak, jó, középserű és rosz sikere szerint, valamint 4. az intézeti könyvtár munkáinak és kötetének számát.

Egy hetedik táblázat az intézetben végzett munkára vonatkozik. E helyen kimutatandó a fegyenczek száma, a büntetési napok, a munkával töltött napok, a munka nélkül töltött napok, és pedig betegség vagy fegyelmi büntetés okából, és a vásár- és ünnepnapok száma, a munka neme és pedig házi, gazdasági és kerti, kézműi, irodai vagy tanítói munka, az intézet részére végzett vagy más munka, a fegyencznek előbbi foglalatosságának megfelelő vagy meg nem felelő munka, az állam része ezen munkából, a fegyencz keresete, annak felemésztett vagy megtakarított része, és az év végével megtakarított összegek, egy fegyenczre eső részletezés szerint.

A nyolczadik táblázatban a betegségek esetei állítatnak össze, és pedig egyes betegségek csoportozatok, valamint a szerint valjon kigyógyítottak, javultak, javulás nélkül maradtak és meghaltak az ápolt fegyenczek. Hozzá kellene még tenni, hogy mily súlyosbítások alatt állottak a betegek és meddig tartott a betegség bizonyos osztályok szerint tekintve.

A kilencedik táblázat az intézetben elhaltak számát és viszonyait mutatja, és pedig: 1. az életkort; 2. előbbi foglalkozását; 3. az intézetben végzett munkát; 4. a büntetés nemét (egyszerű vagy súlyos börtön); 5. előéletét (valjon büntetve volt és pedig egyszer vagy többször) és 6. az átadáskori egészségi állapotot.

A tizedik táblázat a fegyelmi eljárás eredményét állítja össze, és kittünteti: 1. a büntetés nemét és tartamát; 2. a büntettek előéletét, valjon volt már és hányszor fenytve? 3. a fegyelmi kihágás természetét következő osztályok szerint: tisztviselő, lelkész, orvos, felügyelő, fegyencztárs vagy külszemélyek elleni kihágás, a külvilággal való összeköttetésben, a vallás, oktatás, munka, valamint az étkezés tekintetében elkövetett kihágásokat és a házi rendnek egyéb megsértéseit; 4. a büntetést és pedig megdorgálást, nehéz munkát, kedvezmények elvonását, kemény fekhelyt, böjtöt, magánfogságot, setét kamarát, kézvas alkalmazását és földhez lánczolást, kényszer-kabát, valamint azoknak tartamát napok és órák szerint, testi fenytéket az ütések számával, végre más osztályba való áthelyezést. 5. Hányszor volt ugyanazon fegyencz büntetve. 6. Fegyelmi büntetések elengedését. A tizenegyedik és utolsó táblázat a fegyintézet pénzkezelését mutatja és pedig a szükséglet és fedezet külön fő rovataival *).

---

*) Végre még a katonai bíróságok szervezetét és működését kellene itt szemügyre venni. Ezek azonban épen most új átalakulás korszakában vannak és az újjászervezés elvei még véglegesen eldöntve és kihirdetve nincsenek.